

ДНПБ України імені В. О. Сухомлинського в інформаційному забезпеченні освіти незалежної держави

Цього року наукова і освітня громадськість відзначає 25-річчя Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В.О. Сухомлинського (далі – ДНПБ). А почалося все 30 жовтня 1999 р., коли Кабінет Міністрів України, відгукнувшись на ініціативу і за сприяння Національної академії педагогічних наук України (далі – НАПН України), видав відповідну постанову, якою було об'єднано дві спеціальні педагогічні бібліотеки – наукову бібліотеку Інституту педагогіки НАПН України та Центральну освітянську бібліотеку Міністерства освіти України. Фондаторами ДНПБ стали відомі українські вчені-академіки *Василь Кремень, Олександра Савченко, Ольга Сухомлинська, Микола Ярмаченко й ін.* Під керівництвом першої директорки бібліотеки *Павли Rogовой*, кандидатки історичних наук, колектив бібліотеки здійснив велику роботу щодо організації фонду, капітального ремонту приміщення. З 2015 р. маю честь очолювати цю унікальну установу: продовжувати традиції і впроваджувати інновації задля розбудови України як сильної європейської демократичної держави.

У контексті 25-річчя варто зауважити, що вивчаючи історію бібліотеки, зокрема формування її фонду, ми встановили, що підґрунтям слугували матеріали Харківського товариства грамотності (1869–20-ті роки ХХ ст.), яке провадило просвітницьку діяльність, зокрема й створювало книгозбірні (шкільні, народні тощо). Так, у 1896 р. при правлінні Товариства відкрилася бібліотека з педагогічним відділом. Цю подію ми розглядаємо як першопочаток власне освітянської бібліотеки. Підтвердженням цьому є виявлення значної частини видань із печатками Товариства у фонді ДНПБ. Не деталізуючи, повідомлю, що зібраний із 1926 р. галузевий фонд став основою наукової бібліотеки УНДІПУ (нині Інституту педагогіки), а потім – ДНПБ. Можна цілком впевнено стверджувати, що ДНПБ розвивалася разом із розбудовою незалежної держави Україна. Як зазначає В.Г. Кремень, НАПН України заснувала ДНПБ для виконання нових, унікальних на той час, функцій базисного науково-інформаційного ресурсу для діяльності науковців і освітян-практиків з метою розвитку освітніх наук і реформування освіти в умовах незалежної України. І нині ДНПБ – це знана і в Україні, і у світі науково-дослідна установа, національне галузеве книгосховище, науково-інформаційний, науково-методичний, культурно-освітній центр, який об'єднує ідеї і людей. Це особливо важливо в часи подолання викликів пандемії, повномасштабної війни, післявоєнного відновлення країни. Зупинюся на найважливіших здобутках.

Структура бібліотеки змінювалася відповідно до функцій і напрямів її діяльності. Нині у чотирьох наукових відділах – 48 наукових і в трьох бібліотечних – 20 бібліотечних працівників. Активно працює вчена рада як колегіальний орган управління. Із 2016 р. функціонує Рада молодих вчених, місія якої – розвивати потенціал наукової молоді бібліотеки.

У пріоритетах ДНПБ – наукові прикладні



дослідження з питань інформаційного забезпечення освіти, науково-методичного супроводу діяльності мережі освітянських бібліотек, а саме: педагогічного джерелознавства і біографіки, (зокрема сухомлиністики), допомога у створенні освітнього середовища в умовах цифровізації, проектування баз знань цифрових освітніх ресурсів, інформаційно-аналітичного супроводу цифрової трансформації освіти, педагогіки і психології. За 25 років (2000–2024) виконано 16 комплексних досліджень міждисциплінарного характеру, нині виконується п'ять. З огляду на потреби війни та повоєнного відновлення країни уточнено тематику досліджень, назви заходів, книжкових виставок, що сприяє підсиленню гуманітарного виміру національної безпеки у мовно-культурній та інформаційній сферах, реалізації політики національної пам'яті, формуванню патріотизму, української національної і громадянської ідентичності. Результати зазначених досліджень представлено в понад 3 тис. наукових працях (із них майже 2 тис. підготовлено за 2015–2024 рр.). За останні п'ять років значно зросла кількість статей у виданнях, що входять до наукометричних баз даних Scopus і Web of Science Core Collection, опублікованих англійською мовою статей та тез.

Поповнюються електронні ресурси: «Видатні педагоги України та світу», «Вчені

НАПН України», «Віртуальний читальний зал освітянина», «Моніторинг_ЗМІ», «Педагогічна наука України: бібліометричний аудит», «Фактографічна база даних «Знаменні та пам'ятні дати у сфері освіти». Зауважимо, що унікальний цифровий ресурс «Видатні педагоги України та світу» (містить інформацію про понад 90 постатей) дуже затребуваний в українських і закордонних користувачів. Загальна кількість переглядів **220 тис.**

Ми прагнемо, щоб про результати наших досліджень знало якнайбільше людей, тож розміщуємо продукцію на вебпорталі ДНПБ (328), в ЕБ НАПН України (1418); у Науково-педагогічній електронній бібліотеці (далі – НПЕБ) ДНПБ (286) тощо. Кількість завантажень продукції з ЕБ НАПН України понад 170 тис. Інноваційною формою впровадження є реалізація одинадцяти онлайн-проектів («Педагоги України: пам'ятаємо, шануємо!», «Українські педагоги про національно-патріотичне виховання», «Sukhomlinsky News», «Казки В.О. Сухомлинського у підручниках та посібниках О.Я. Савченко» та ін.).

Уперше в історії бібліотеки з 2018 р. висвітлює результати досліджень фахове електронне наукове періодичне видання «Науково-педагогічні студії» (головні редактори – Л.Д. Березівська, І.М. Шоробура), засновником якого є ДНПБ спільно з Хмельницькою гуманітарно-педагогічною академією (категорія «Б») (<http://npstudies.dnpb.gov.ua/issue/view/9711>), підготовлено 8 випусків).

Ми пишаємося серією біобібліографічних покажчиків (загалом 82), з них «Академіки НАПН України» – 35, «Ювіляри НАПН України» – 35, «Видатні педагоги України та світу» – 12, щорічним «Календарем знаменних і пам'ятних дат у галузі освіти і педагогічної науки» (2007–2024) – 20, збірниками матеріалів науково-практичних історико-освітніх заходів (2015–2024) – 10.

За чверть століття проведено 292 науково-практичні заходи, з них 84 – за останні п'ять років. Педагогічна та бібліотечна громадськість схвально сприйняла заходи з проблем інформаційного забезпечення освіти, психології, педагогіки, історії освіти, зокрема біографістики, сухомлиністики та ін.

Науково-інформаційну діяльність спрямовано на формування унікального галузевого інформаційного ресурсу. Загалом фонд бібліотеки налічує майже **600 тис.** документів, переважно з педагогіки та психології.

Офіційний вебпортал (<https://dnrb.gov.ua/ua/>) із 2016 р. інформує про всі напрями діяльності бібліотеки, представляє її ресурси, інноваційні послуги, а це сприяє підвищенню оперативності та якості науково-інформаційного забезпечення сфери освіти й науково-методичного супроводу мережі освітянських бібліотек, збільшенню кількості дистантних користувачів (у 2023 р. – понад **65 тис.** осіб, у 2024 р. – понад **48 тис.** осіб).

Активно поповнювалися електронний каталог, Науково-педагогічна електронна бібліотека, яка містить понад **12 тис.** повнотекстових документів. Наголошу – за останні роки зросла кількість звернень до її ресурсів, про що свідчить статистика відвідувань (майже **150 тис.**) і завантажень (понад **50 тис.**). Вельми популярними є традиційні електронні ресурси: рубрика «Бібліотечному фахівцю», сторінка «Бібліотеки в реаліях війни», онлайн-проекти «Дистанційна самоосвіта бібліотечних працівників», «Наукова періо-

освітній, науковий і бібліотечній сферах, реалізації державної політики щодо відкритої науки, інформаційної безпеки дітей і дорослих під час війни тощо.

Вкрай важливою є робота з рідкісними виданнями, особливо з науковим об'єктом, який є національним надбанням України. Щоб зберегти видання для майбутніх поколінь, їх оцифровано і мікрофільмовано, проведено реставраційні та палітурні роботи. Аби рідкісні видання стали доступнішими, із 2010 р. формується база даних «Рідкісні книги» (загалом понад **15 тис.** записів), розділ «Книжкові пам'ятки» у НПЕБ. Серед здобутків – відкриття в 2016 р. кімнати-музею рідкісної книги, де проводяться виставки, лекції, екскурсії. Із 2021 р. наповнюється сторінка «Віртуальна кімната-музей рідкісної книги».

Освітянська громадськість цінує експозиційно-виставкову діяльність ДНПБ. Загалом за 25 років підготовлено понад 2390 книжкових тематичних і персональних виставок, з них за останні п'ять – 190, з них 170 – віртуальні.

Максимально забезпечено потреби мережі освітянських бібліотек (на жаль їх з – понад **15 тис.** тепер – **13 тис.**), а саме: надаємо консультаційно-методичну допомогу; всіляко сприяємо формуванню електронного інформаційного ресурсу методичного характеру. Особливо відзначу налагодження системної роботи з науковими бібліотеками НАПН України, проведення 30 науково-методологічних семінарів «Наукова бібліотека та якість сучасної освіти в умовах воєнного стану» (із 2016 р.); 17 щорічних (із 2007 р.) бібліотечних секцій у межах Всеукраїнських педагогічних читань «Василь Сухомлинський у діалозі з сучасністю» у різних областях України.

Повсякчас і нині ми дбали і дбаємо про те, щоб наша соціокультурна робота була розмаїтою. Провели чимало культурно-освітніх масових заходів (презентації, екскурсії, акції тощо). Серед наших здобутків і відкриття у 2018 р. музейної експозиції «ДНПБ України ім. В.О. Сухомлинського НАПН України: історія і сучасність».

ДНПБ плідно співпрацює з науковими інститутами НАПН України і НАН України, закладами освіти, Київською малою академією наук, бібліотеками, Педагогічним музеєм України, громадськими організаціями. На базі бібліотеки проводиться переддипломна та виробнича практики студентів. ДНПБ бере активну участь у виконанні Програми спільної діяльності НАН України та НАПН України; Програми спільної діяльності МОН України



та НАПН України; у реалізації Концепції національно-патріотичного виховання дітей та молоді. Поглибилося й міжнародне співробітництво (участь у заходах, міжнародних проєктах, мобільність наукових співробітників, книгообмін тощо) заради поширення правди про російську агресію, утвердження європейської інтеграції.

Розширилося інформування суспільства про діяльність ДНПБ на її вебпорталі, сторінці в соціальній мережі Facebook, YouTube-каналі, сайтах НАПН України й Української бібліотечної асоціації, у ЗМІ. Запрошуємо ознайомитися.

Отже, від дня заснування ДНПБ бере активну участь у розбудові національної системи освіти, для якої, саме незалежність України відкрила нові можливості. Колектив дбає про належні умови для якісного забезпечення фахових потреб науковців і освітян. Саме задля цього ми проводимо дослідження, створюємо галузеві інформаційні ресурси, передусім цифрові, надаємо вільний і багатоаспектний доступ до світових інформаційних мереж і банків даних, широко використовуємо новітні інформаційно-комунікаційні технології. Наша бібліотека утвердилася як національний лідер інформаційного забезпечення освіти, педагогіки, психології незалежної України. Увиразнилося це у кризових для українського суспільства умовах – під час пандемії COVID-19 і повномасштабної російської війни проти України. Ми й надалі будемо реалізовувати Стратегію розвитку ДНПБ для забезпечення потреб оборони національної незалежності, формування конкурентоспроможного людського капіталу України як сильної європейської держави. Як влучно сказав відомий сучасний американський письменник Стюарт Бранд: «Бібліотеці не потрібні вікна. Бібліотека сама є вікном». Впевнена, ДНПБ – є таким вікном у широкий світ культури і цивілізації. Все буде Україна!

Лариса БЕРЕЗІВСЬКА,
директор ДНПБ України
імені Василя Сухомлинського,
доктор педагогічних наук, професор,
член-кореспондент НАПН України



дика України онлайн з питань освіти, педагогічної, психологічної та соціальних наук»; нова рубрика «Українська мова онлайн», сторінка «Пункт європейської інформації» тощо.

У межах інформаційно-бібліографічної діяльності підготовлено актуальні бібліографічні списки на запити вчених НАПН України; укладено й оприлюднено на вебпорталі, у Facebook рекомендаційні бібліографічні списки, присвячені національно-патріотичному вихованню дітей і молоді, протидії поширенню пандемії Covid-19, організації діяльності освітянських бібліотек під час карантину, використанню технологій штучного інтелекту в